

MIKA MALIRANTA

Luovan tuhon tie kilpailukykyyn

Miten innovointi vaikuttaa yrityksiin, kansantalouteen ja kansalaisiin

LUOVA TUHO JA KILPAILUKYKY

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksessa ja Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulussa työskentelevä Mika Maliranta tarkastelee kirjassaan luovaa tuhoa ja kilpailukykyä. Luova tuho on alun perin maineikkaan itävaltalaisen taloustieteilijän Joseph Schumpeterin luoma käsite, jolla hän kuvasi kapitalismin elinvoiman yhtä lähdeä. Malirannan tutkimuksissa luova tuho liittyy erottamattomasti työn tuottavuuden muutoksiin ja siksi myös kilpailukykyyn.

Maliranta määrittelee luovan tuhon toimialan tuottavuutta kohottavaksi yritysraakenteen muutokseksi. Toimialan tuottavuuskasvu voidaan jakaa kahteen osatekijään. Ensimmäinen kuvaa tuottavuuden kehitystä olemassa olevissa yrityksissä, toinen luovan tuhon vaikutusta. Luova tuho ilmentää muun muassa markkinoille tulevien ja sieltä poistuvien yritysten tehokkuutta.

Suomessa luovan tuhon vaikutus eri toimialojen tuottavuuteen on aina ollut positiivinen. Vuosina 1975–2011 toteutuneesta tehdasteollisuuden tuottavuuskasvusta noin 70 prosenttia selittyi yrityksissä tapahtuneesta tuottavuuden

kasvusta, joten luovan tuhon osuudeksi tulee 30 prosenttia. Erityisesti poikkeusoloissa sen merkitys on voinut olla suuri. Esimerkiksi 1990-luvun alun lamassa tehottomien yritysten kuoleminen nosti keskimääräistä työn tuottavuutta teollisuudessa selvästi.

Luovaa tuhoa käsittelevä luku on kirjan parasta antia. Maliranta muun muassa korostaa sosiaalisten turvaverkkojen tärkeyttä luovan tuhon kielteisten seurausten vaimentajana. Hän myös painottaa, että luovaan tuhoon liittyvässä innovaatiotoiminnassa valtio voi olla tärkeä innovaattori.

Sen sijaan kilpailukykyyn tarkastelutapa on joiltakin osin hämmäntävä. Koska Maliranta määrittelee luovan tuhon toimialan tuottavuutta kohottavaksi yritysraakenteen muutokseksi, lukija saattaa odottaa, että toimialakohtaiset kilpailukykytarkastelut saisivat kirjassa huomiota. Maliranta kuitenkin keskittyy koko talouden kilpailukykyyn tarkasteluun.

Tällaisen valinnan tekee ymmärrettäväksi se, että kirjassa esitetyt kilpailukykytarkastelut perustuvat hankkeisiin, joissa luova tuho ei ole keskeisessä roolissa. Kirjoittajan halu korostaa luovan tuhon vaikutusta kilpailukykyyn on kuitenkin johtanut siihen, että se saa kirjassa yrityksissä tapahtuvaan tuottavuuden kehitykseen verrattuna liiankin suuren painon kustannuskilpailukykyyn vaikuttavana tekijänä.

Maliranta kuvaa kustannuskilpailukykyä niin sanotuilla reaalisilla yksikkötyökustannuksilla. Ne ovat sama asia kuin funktionaalista tulonjakoa kuvaava perusmittari eli palkansaajakorvausten osuus arvonnäköisestä. Jos Suomessa palkkojen osuus nousee nopeammin kuin kilpailujamaissa, kustannuskilpailukyky laskee.

Maliranta kiinnittää erityishuomion ajanjaksoon 2002–2013. Hän korostaa kustannuskilpailukykyyn heikkenemisen alkaneen jo vuoden 2002 jälkeen. Toisaalta hän luonnehtii 2000-luvun alun

tilannetta epänormaalin hyväksi. Vuonna 2007 kilpailukykyyn taso oli edelleen parempi kuin esimerkiksi vuonna 1995, jota oli edeltänyt markan voimakas devalvoituminen ja ripeä, luovan tuhon vaikutusta heijastava työn tuottavuuden nousu. Kilpailukyky heikentyi kuitenkin erittäin voimakkaasti ajanjaksolla 2008–2009, joka on kilpailukykyymmitysten kehityksen kannalta ratkaisevan tärkeä ajanjakso. Maliranta kuvaa vuoden 2013 tilannetta jo uhkaavaksi.

Kustannuskilpailukykyyn kehitystä kuvataessaan Malirannalla on taipumuksena korostaa palkkaratkaisujen merkitystä ja sivuuttaa yrityksissä toteutuneiden tuottavuuden muutosten vaikutukset. Korostus vie analyysin harhaan erityisesti ajanjakson 2008–2009 kehitystä kuvattaessa. Kirjan alkuosassa Maliranta esittää hyödyllisen kuvion, jonka perusteella työn tuottavuus yrityksissä romahhti ajanjaksolla 2008–2009. Se – eivätkä kalliit palkkaratkaisut – oli keskeisin syy tuolloin tapahtuneeseen kilpailukykyymmityksen osoittamaan kilpailukykyyn heikkenemiseen.

Jos työn tuottavuus yrityksessä laskee tuotannon supistumisen takia laskukaudella, on ilmeistä, että se johtuu kysynnän supistumisesta. Tuottavuuden lasku puolestaan nostaa yksikkötyökustannuksia, eli syy–seuraus -suhde kulkee tuotannosta yksikkötyökustannuksiin eikä päinvastoin. Malirannan mukaan vaikutussuunnasta esitettävissä tulkinnoissa on kuitenkin aihetta pidättyväisyyteen. Kun ottaa huomioon, että Maliranta korostaa kirjassaan yritysten tuottavuuskasvun vaihtelevan voimakkaasti suhdanteiden mukaan, hänen pidättyvyytään korostava näkemyksensä on outo.

Suomalaistutkijoiden keskuudessa on merkittäviä kilpailukykyymmitysten muutoksiin liittyviä tulkintaeroja. Malirannan kirjan lukemisen jälkeen vaikutelmaksi jää, että ne ovat yllättävänkin suuria.